

A matéria krónikásai

Budapest 2012

Amikor a kettes metró építették, és a metró – ott, ahol most romlott, megbontott és porladó anyagok, szálkák, szilánkok és hamu áll össze nem létező materiák vákuumává, egy anti-artisztikus nemzeti sírgödörre –, szóval a Baross téren, néhány évtizeddel azelőtt, már épült metró, és akkor úgynevezett „túlnyomásos technikát” használtak. A Baross tér épületei, járdái és tócsái föléledtek. Az anyagok megszólaltak, recsegték a házfalak, az öreg lichhof-ablakok, nyikorogott a tánti stelázsija, és bugyborékolta a tócsák. Igen, kiválasztott pillanat volt: bugyborékolta az április esők után a máskor oly hallgató tócsák. A néni, akik éppen, hogy túl voltak zsidótörvényeken, háborún, államosításon és csak nyeltek, csontjukban fájt a Kádári hétköznapi alatomossága, titokban keresztet vetettek, mert a tiszta lélek mindig érzi, ha a teremtő a teremtett világán keresztül üzen. És a tiszta lélek azt is tudja, hogy Teremtő öröme lelte minden teremtett létezőben, örült a földnek, a víznek, örvendett az általa létrehozott anyagoknak.

A Matéria művészeti társaság tagjait ezért hittel teli embereknek és alázatos alkotóknak gondolom, akik örülnek a Teremtő öröme. Tudják, hogy az életet imádni csak a teremtett világ tiszteletén keresztül lehet. És most, a Budapest Galériában rendezett 2012-es seregszemlénkön, az idei Matéria-tárlaton valami mást is elkaptak. Nem véletlenül jöttek ide, a város szívébe, és hozták el a friss és/vagy mértékadónak gondolt alkotásaikat, hogy azok most másfajta dialógushelyzetbe kerüljenek egymással, mint korábban.

Másfajta dialógushelyzetbe, mondom, mert régen beszéltek ennyire az anyagok ebben a városban. Budapest élete, fénye, nyomora mára az anyagok többszólamú kórusa lett, harsogó és dühödt monológok váltják egymást, fémek és illesztékek mondják a magukét, megfáradt gerendák jajgatnak, túlélő időközön sápítoznak a gázcsövek, és nem ad többet meleget a lakás, a színház, nem világít többet az udvar, a konyha, ha nehézszívű ólmok és megfáradt műanyagok

mennek el a másvilágra. Az anyag fétissé lett, imádjuk és könyörgünk hozzá, selymek, zsorzsotek, metálfény és króm, a tükörben tükröződő tükör, az örökké magukat csodáló újjgazdagok Budapestje ez, akik itt hajtanak át, mellettünk a hídon, és ha dugó van, sem néznek balra, hogy a kaszinón túl, milyen matériák keretezik ünnepé a hétköznapiakat. Az anyagok krónikásai soha nem beszéltek még ilyen mélyen és őszintén minden szorongásunkról, vágyunkról, mint most, mikor Budapest a fényes vakolatok és foszló malter városa lett, mikor az anyag egyszerre státusz és romlás. Az anyagisten uralkodik, és imádjuk vagy gyűlöljük, de nem értjük, nem halljuk meg, mit akar mondani. Az ötvenhatos golyónyomok azért vannak ott a falakon, mert ötvenhat óta nem akadt egy gondos kéz, amelyik megmosta volna a város ablakainak üvegét, és cementet oldott volna az ég kék vizében; az ötvenhatos golyónyomok azért vannak ott, mert azóta nem vakoltak. De soha senki nem néz rájuk, nincs se polgári, se történeti identitás, nincs aki emlékeket nézett volna azokba a lyukakba, aki tisztelné az anyaghiány őrizte múltat. Ez a nép nem törődik anyagaival, nem akarja tudni, honnan jön és hová tart, hogy Budapesten, a Budapest galéria környékén élve, mit jelent polgárnak lenni.

A matéria krónikásai ezért történeteket mesélnek, úgy, mint képzőművészek ritkán. A mi kisszerű, nyomorult és vágyaiban mégis olyan édes életünk dalolják el, a hétköznapiak Lantos Sebestyénei ők. Az anyagok szavai persze néma szavak, de belénk türemkednek, és ahogy mondtam, az alkotások együtt, a ma levegőjében, ebben a galériában mást jelentenek, mint jelenetnek külön-külön.

Haraszty István kileng, mozog, és mégis kétségbeesetten kötődik, menne és maradna, úgy változik vele és felette az idő, ahogy megszólalnak délben az automata budai harangok. Serényi H. Zsigmond új színei már ellökődtek a fehértől, de finom, redukált vonalai imádják Pest sohasem látott rendjét, hon- és megnyugvásvágy ez, olyan belső ritmus, amilyenné ez a haza, sajnos, sohasem lesz. Bartl József szimbólumai és komor díszletei ezen a tárlaton nekem a megtört és allegóriává lett várost jelentik, ahol mindent mást üzen, mint amit valójában mondhatna. Dréher János parcellái, keményen és szilárdan osztott terei, vakolt határai mind a megosztott és megtört népet hozzák erre a tematikussá lett belvárosi tárlatra, mert Dréher érti, hogy

soha, de soha nem fogjuk érteni és szeretni egymást. Paizs Lászlóról külön nem kell szólni, a roncsolt vakolatok megidézésénél, a történeti tudatnál igazából rá emlékeztem, a szétesett formák egy szétesett történeti tudatról beszélnek. Szikora Tamás önálló életet élő kockái a be-merevedett, házmester- és igazgatóvilág, a kontraszelektált multilét narrátorai, bizonyosabbat, ez a város, soha nem tud majd, mint a kocka. A kockával és a József Attila allúzióval folytatódik a sor, Gáll Ádám a menny és a pokol vakolatát hozza, és a vakolat összeér, mert ugyanaz a tűzfal két oldala, és Gáll ismeri a falak gyöngye pontját, tudja, hogy a kőpor nem ápol, csak eltakar. Baksai József elkent matériája érik a napokkal, elkent világ és megcsúszott valóság, itt a soha ki nem mondott, soha igazul ki nem beszélt fájdalmak narrátora ő. M. Novák Andrásra egyébként sem kell rákényszeríteni a közéleti, életolvasatot a fogyasztói lét, a fogyasztás örök és kényszerű örökmozgójáról beszél, a vágyról, hogy a mi anyagainkra is szüksége legyen más anyagoknak, mert az anyag az anyagot kívánja. Tölg-Molnár Zoltán grafitnyomatai, beégett föliratai ezen a tárlaton a város krónikásává lettek, a grafitiktól a „kis Magyarország nemországig”, sokféle üzenet égett már be a városi fejekbe, és ég is még, sajnós. Látszatra, Birkás István törődi legkevesbé az anyagaival könyörgő, a vasbetonjában rogyadozó, a Duna partjában fogyó várost, pedig ez a város az identitásukat vesztett, és magukat soha meg nem találó, vidékinek nevezett gyökértelenekkel van teli, aki éppen ezzel a múlttal nem tudnak elszámolni, amit Birkás olyan remekül szintetizál. Záborszky Gábor elfolyt anyagai most a határtalan létet jelzik, de nem a végtelen létet, hanem a ki nem jelölhető erkölcsi tereket, a minden összemosó és kikezdő átfolyásokat. Jovánovics György organikus gipszformái, szinte matematikai képletekké összeálló háromszín-ritmusai pedig ott hátul, a tárlat egyfajta zárásaként metofrizálják, hogy milyen, ha egygé leszünk az anyaggal.

Márpedig, előbb-utóbb, feleim, nem csak egygé leszünk vele, hanem azonosak is. Erre emlékeztet ez a sokszólamú, mégis egységes tárlat, 2012 Budapestje a Budapest galériában, erről dalolnak a matéria krónikásai.

Hallgassák őket, ha élni akarnak!

